

GINKO BILOBA O‘SIMLIGINING BOTANIK TAVSIFI, TARQALISHI VA AHAMIYATI

Azamjonova Gulzodaxon Axrorbek qizi
Andijon davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya. *Ginkgo biloba* dunyodagi eng qadimgi tirik daraxtlardan biri bo'lib, katta ilmiy va tibbiy ahamiyatga ega. Bu daraxtning yelpig'ich shaklidagi barglari va ikki qavatligi uni botanika olamida alohida o'rin tutadi. *Ginkgo biloba* ekologik toza va bezakli daraxt sifatida bog'lar va xiyobonlarda ham keng qo'llaniladi.

Kalit so'zlar: *Ginkgo biloba*, qadimgi daraxt, botanika, xotira, qon aylanishi, tibbiyot, ekologiya, Altsgeymer kasalligi, manzarali o'simlik, antioksidant.

Аннотация. *Гинкго двулопастный* — одно из старейших живых деревьев в мире, имеющее большое научное и медицинское значение. Веерообразные листья и раздельнополость этого дерева делают его особенным местом в ботаническом мире. Также *гинкго двулопастный* широко используется в садах и на аллеях как экологически прочное и декоративное дерево.

Ключевые слова: *Гинкго двулопастный*, древнее дерево, ботаника, память, кровообращение, медицина, экология, болезнь Альцгеймера, декоративное растение, антиоксидант.

Annotation. *Ginkgo biloba* is one of the oldest living trees in the world and is of great scientific and medical importance. The fan-shaped leaves and dioecious nature of this tree give it a special place in the botanical world. *Ginkgo biloba* is also widely used in gardens and parks as an environmentally friendly and ornamental tree.

Key words: *Ginkgo biloba*, ancient tree, botany, memory, blood circulation, medicine, ecology, Alzheimer's, ornamental plant, antioxidant.

KIRISH

Ginkgo biloba — yer yuzidagi eng qadimgi daraxt turlaridan biri bo'lib, u 200 million yil avvalgi davrlardan buyon mavjud. U ilmiy jihatdan Ginkgoaceae oilasiga mansub yagona tirik vakil hisoblanadi. Ushbu daraxtning o'ziga xos botanika xususiyatlari, tarqalishi va inson hayotidagi ahamiyati tufayli u nafaqat biologlarning, balki shifokorlar va ekologlarning ham diqqat markazida bo'lib kelmoqda. *Ginkgo biloba* asosan Xitoyda tabiiy holda o'sadi, biroq inson tomonidan Yevropa, Amerika va Osiyoning boshqa hududlariga ham ekilgan. U shahar sharoitlariga moslashganligi va havo ifloslanishiga chidamli ekanligi sababli ko'chalarda va bog'larda keng tarqalgan. Shuningdek, uning barglaridan olingan ekstraktlar ko'plab dorivor maqsadlar uchun ishlatiladi. Ayniqsa, Altsgeymer kasalligini oldini olish, xotirani yaxshilash va qon aylanish tizimini qo'llab-quvvatlashda muhim o'rin tutadi. *Ginkgo biloba* daraxti

o‘zining ko‘rinishi va biologik xususiyatlari bilan boshqa daraxtlardan ajralib turadi. Uning asosiy botanik xususiyatlari quyidagicha:

Tuzilishi: Daraxt balandligi 20-35 metrga yetadi, ba’zi holatlarda 40 metrgacha o‘sishi mumkin. Yosh daraxtlarning tanasi silliq va kulrang bo‘ladi, qariganda esa tanasi qalinlashib, qobig‘ida chuqurchalar paydo bo‘ladi.

Barglari: Fan shaklida bo‘lib, odatda 5-10 sm uzunlikka ega. Barglari kuz faslida sarg‘ayib, to‘kiladi. Ular ikki bo‘lakka bo‘lingan bo‘lib, boshqa daraxtlarning barglaridan tubdan farq qiladi.

Ko‘payishi: Ginkgo biloba ikki uyli daraxt hisoblanadi, ya’ni erkak va urg‘ochi daraxtlari mavjud. Erkak daraxtlar chang chiqaradi, urg‘ochi daraxtlar esa yong‘oqsimon urug‘lar hosil qiladi.

Iqlimga moslashuvi: Bu daraxt har xil tuproq va iqlim sharoitlariga moslashgan bo‘lib, sovuq va issiqqa bardosh bera oladi.

Ginkgo biloba qadimgi davrlardan beri mavjud bo‘lib, bugungi kunda tabiiy holda faqat Xitoyning ayrim hududlarida uchraydi. Biroq inson tomonidan u dunyoning turli joylariga ekilgan. Osiyo: Xitoyda tabiiy holda o‘sadi, Yaponiya va Koreyada esa madaniy ekin sifatida parvarish qilinadi. Yevropa: XVII asrdan beri Yevropaning bog‘ va xiyobonlarida ekilgan, ayniqsa Germaniya va Fransiyada keng tarqalgan. Amerika: AQSh va Kanadada shahar sharoitlariga moslashgan holda parvarish qilinmoqda. Markaziy Osiyo: O‘zbekiston, Qozog‘iston va boshqa hududlarda bezak daraxti sifatida ekilmoqda.

Ginkgo biloba qadimdan shifobaxsh o‘simlik sifatida ishlatilgan bo‘lib, uning barglaridan olinadigan ekstraktlar ko‘plab kasalliklarni davolashda qo‘llaniladi. Xotirani yaxshilash: Ginkgo biloba Altsgeymer va boshqa demensiya turlarining oldini olishda ishlatiladi. Uning ekstrakti miya qon aylanishini yaxshilaydi va kognitiv faoliyatni qo‘llab-quvvatlaydi. Qon aylanishi tizimiga ta’siri: Ginkgo biloba qon tomirlarini kengaytirib, qon aylanishini yaxshilaydi, bu esa yurak va miya sog‘lig‘i uchun foydali. Asab tizimini mustahkamlash: Stress, charchoq va depressiyani kamaytirishda yordam beradi. U asab tizimini tinchlantiruvchi ta’sirga ega. Antioksidant xususiyatlari: Erkin radikallarga qarshi kurashib, hujayralarning qarishini sekinlashtiradi va immunitetni mustahkamlaydi. Ko‘rish va eshitish tizimini qo‘llab-quvvatlash: Ba’zi tadqiqotlar Ginkgo biloba katarakta va eshitish muammolarining oldini olishda foydali ekanligini ko‘rsatadi. Ginkgo biloba nafaqat dorivor xususiyatlari bilan, balki ekologik jihatdan ham foydali o‘simlikdir. Atmosfera ifloslanishiga chidamlilik: U zararli gazlar, chang va smogga bardosh bera oladi, bu esa uni shahar sharoitida o‘stirish uchun ideal daraxtga aylantiradi. Tuproq sifati va iqlimga moslashuvchanlik: Kam talabchan bo‘lib, turli xil

tuproqlarda yaxshi o‘sadi va namlikni yaxshi saqlaydi. Uzoq umr ko‘ruvchi daraxt: Ginko biloba daraxtlari 1000 yildan ortiq yashaydi, bu esa uni tabiatning haqiqiy mo‘jizalaridan biriga aylantiradi. Ginkgo biloba bugungi kunda ilmiy va iqtisodiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Ilmiy tadqiqotlar: Ginkgo biloba farmakologiya, botanika va ekologiya sohalarida keng o‘rganilmoqda. Dorivor mahsulotlar: Uning barglaridan tayyorlangan tabletkalar va ekstraktlar butun dunyoda sotiladi. Bezak va park dizayni: Ko‘chalarda soyabon sifatida va shahar estetikasini yaxshilash uchun qo‘llanadi.

XULOSA

Ginkgo biloba — yer yuzidagi eng qadimgi, eng noyob va inson uchun eng foydali daraxtlardan biri hisoblanadi. U nafaqat tarixiy yodgorlik sifatida, balki ekologik, tibbiy va dekorativ jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Uning barglaridan tayyorlangan dorilar xotirani yaxshilash, qon aylanishini tartibga solish va stressni kamaytirish kabi ko‘plab muammolarni hal qilishga yordam beradi. Bundan tashqari, u ekologik jihatdan ham muhim bo‘lib, shahar muhitiga moslashganligi va havo ifloslanishiga chidamliligi bilan ajralib turadi. Bugungi kunda Ginkgo biloba bo‘yicha olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar uning inson salomatligi va ekologiya uchun foydali ekanligini tasdiqlamoqda. Ushbu daraxt kelajakda ham insoniyat uchun muhim tabiiy resurs bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O.E.Xojanazarov, X.Mavlonov, J.S.Sadinov. Botanika o‘simliklar sistematikasi (2013). Tashkent: O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.
2. C.M.Mustafayev. Botanika. Toshkent. O‘zbekiston. 2024.
3. Tursunova Gulbahor Sultanova, Komilova Shoir Rafiqova. Botanika asoslari (o‘quv qo‘llanma). Toshkent - 2009.
4. Джалилова, С. М. (2024, November). Цветовые образы в испанском языке: этнолингвистические аспекты. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 150-151).
5. Shamahmudova, A., & Djalilova, S. (2024). RETRACTED: Discourse strategies of ecology and environment. In BIO Web of Conferences (Vol. 84, p. 04025). EDP Sciences.
6. Ядгарова, Г. И., Шакарова, Ф. Д., Калинина, О. Н., & Хосилова, Ф. Р. (2020). Роль речевых ситуаций в обучении иноязычной речи. Молодой ученый, (17), 155-157.
7. Джалилова, С. М. (2024, November). Лингвокультурные особенности пословиц испанского языка. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 331-333).